

Równe traktowanie kobiet i mężczyzn w szkołach i realizacja polityki równościowej w procesie dydaktycznym

23.02.2014

Agata Teutsch, Fundacja Autonomia

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Program szkolenia

- Wprowadzenie - podstawy prawne prowadzenia działań antydyskryminacyjnych w edukacji
- Edukacja i dyskryminacja – obszary nierówności, dyskryminacja strukturalna
- Źródła dyskryminacji - Stereotypy, uprzedzenia, dyskryminacja – mechanizm powstawania i działania
- Obszary interwencji – zapobieganie, reagowanie, działania wyrównawcze
- W części warsztatowej – czas na pytania?

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Czy ktoś z Państwa chciałby,
żeby jego dziecko córka lub syn było
gorzej, dyskryminująco traktowane w
edukacji ?

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

W szkole dzieci i młodzież spędzają
ok. 13 tysięcy godzin.

Nauczycielki/nauczyciele i rówieśnicy
to osoby z którymi mają dłużej
kontakt niż z członkami rodziny.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Równość płci

Równość szans w kontekście równości płci należy rozumieć jako

stan, w którym kobietom i mężczyznom przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki, a przedstawiciele obu płci mają równy dostęp do wszelkich zasobów, z których korzystają w życiu (środków finansowych, zatrudnienia, szans rozwoju zawodowego i osobistego).

Stan docelowy oznacza tym samym

możliwość wyboru przez każdego człowieka drogi życiowej bez żadnych ograniczeń, przejawiających się w stereotypowym postrzeganiu płci, przypisywaniu im określonych ról społecznych oraz funkcjonujących i powiązanych z tą perspektywą uprzedzeń.

(Źródło: Definicja równości szans kobiet i mężczyzn obowiązująca w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki Unii Europejskiej)

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zasada równości szans płci JEST :

- zasadą ograniczającą dyskryminację kobiet i mężczyzn
- zasadą przypisującą taką samą wartość społeczną, równe prawa oraz równy dostęp do zasobów (środki finansowe, szanse rozwoju) kobietom i mężczyznom,
- zasadą stwarzającą możliwość wyboru drogi życiowej bez ograniczeń stereotypów płci,
- zasadą świadomą różnic między życiem kobiet i mężczyzn uznającą zróżnicowane potrzeby, doświadczenia i priorytety płci

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

PRAWA GWARANCJE RÓWNOŚCI PŁCI

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Konstytucja RP

Rozdział II: Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela

Art. 32.

Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Art. 33.

Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.

Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Konstytucja RP

gwarantuje każdemu obywatelowi prawo do nauki, bezpłatnego kształcenia w szkole publicznej, prawo wyboru szkoły oraz powszechny i równy dostęp obywateli do wykształcenia

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Rzym, 1950)

Artykuł 14: Zakaz dyskryminacji

Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak **pleć**, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Ustawa o systemie oświaty

Szkoła powinna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Podstawa programowa

- Podstawa programowa uwzględnia w szerokim zakresie treści nauczania dotyczące poszanowania godności człowieka, równości oraz praw człowieka.
- Pośród celów głównych wskazano przeciwdziałanie wszelkim przejawom dyskryminacji i nietolerancji.
- Nadal jednak w niewystarczającym stopniu treści zawarte w podstawie programowej znajdują odzwierciedlenie w programach nauczania oraz narzędziach edukacyjnych.
- Ważnym zagadnieniem związanym z zasadą równego traktowania w obszarze edukacji jest kwestia odpowiedniego formułowania programów nauczania oraz wykorzystywania narzędzi edukacyjnych uwzględniających zasady edukacji antydyskryminacyjnej.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zalecenie 13 Komitetu Ministrów państw członkowskich w sprawie problematyki płci w edukacji przyjęte przez Komitet Ministrów w 2007 roku.

W celu realizacji polityki równości płci w edukacji zachęca się państwa do podjęcia następujących kroków w obszarze *Kształcenie i doskonalenie zawodowe i szkolenia dla nauczycieli/nauczycielek i trenerów/trenerek*:

20. podnoszenie świadomości i promowanie szkoleń w zakresie równości płci dla wszystkich pracowników/pracownic oświaty, **a w szczególności osób pełniących funkcje dyrektorów szkół**; opracowywanie pomocy dydaktycznych i materiałów szkoleniowych **dla nauczycieli/nauczycielek na temat równości płci w edukacji, upowszechnianie ich i dostarczanie nauczycielom/nauczycielkom.**
21. uwzględnianie, w tym w systemie kształcenia i doskonalenia zawodowego, treści, które pozwolą nauczycielom/nauczycielkom na **refleksję na temat własnej tożsamości, przekonań, wartości, uprzedzeń, oczekiwań, postaw i wyobrażeń na temat kobiecości/męskości, także w odniesieniu do ich własnej praktyki pedagogicznej**; nauczyciele/nauczycielki powinni/powinny być zachęcani/zachęcane do kwestionowania stereotypowych postaw i przekonań, które mogą hamować rozwój osobisty chłopców i dziewcząt i uniemożliwiać im realizację ich potencjału;

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zalecenia

22. wprowadzenie równości, różnorodności i perspektywy płci na różnych poziomach i w różnych obszarach kształcenia i doskonalenia nauczycieli/nauczycielek, **w szczególności w odniesieniu do: produkcji, reprodukcji i przekazywania wiedzy; dynamiki nauczania (materiały i metody nauczania, interakcje i ocena), kultury instytucjonalnej (organizacja pracy szkoły, urządzenie i rozplanowanie szkoły, zajęcia rekreacyjne, plakaty i reklamy);**
23. poprawa publicznego wizerunku zawodu nauczycielskiego i, w razie potrzeby, podniesienie wynagrodzeń, **w celu zachęcania kobiet i mężczyzn do wyboru kariery w nauczaniu, szczególnie w przedszkolu, na poziomie podstawowym i średnim.**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Rezolucja z 2008 r. PE w sprawie wpływu marketingu i reklamy na równość

...wzywa państwa członkowskie do zagwarantowania za pomocą odpowiednich środków, że marketing i reklama będą zapewniać poszanowanie godności i integralności człowieka, nie będą bezpośrednio lub pośrednio dyskryminujące, nie będą przekazywać treści podburzających do nienawiści ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, wyznanie lub przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, a także nie będą zawierać materiałów, które aprobują, propagują lub gloryfikują przemoc wobec kobiet

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

- Parlament Europejski w swojej rezolucji podkreśla fundamentalne znaczenie roli, jaką powinien odgrywać system szkolnictwa w rozwijaniu u dzieci zmysłu krytycznego wobec obrazu i mediów, po to, by zapobiec szkodliwym skutkom, jakie wywołują stereotypy płciowe powielane przez marketing i reklamy.
- Wzywa państwa członkowskie do opracowania i realizacji projektów edukacyjnych przygotowanych w duchu tolerancji i wystrzegania się wszelkich stereotypów, w celu propagowania kultury równości płci za pośrednictwem właściwych programów edukacyjnych.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

MAPA PROBLEMÓW – OBSZARY DYSKRYMINACJI

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Bariery równości

- Segregacja pozioma i pionowa rynku pracy
- Różnice w płacach kobiet i mężczyzn
- Mała dostępność elastycznych rozwiązań czasu pracy
- Niski udział mężczyzn w wypełnianiu obowiązków rodzinnych
- Niski udział kobiet w podejmowaniu decyzji
- Przemoc ze względu na płeć
- Niewidoczność kwestii płci w ochronie zdrowia
- Niewystarczający system opieki przedszkolnej
- Stereotypy płci we wszystkich obszarach
- Dyskryminacja wielokrotna, szczególnie w odniesieniu do kobiet starszych, imigrujących, niepełnosprawnych oraz należących do mniejszości etnicznych

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wykluczenie i dyskryminacja w szkole

Niepowodzenie instytucji w zapewnieniu adekwatnych i profesjonalnych usług odbiorcom, ze względu na ich kolor skóry, kulturę, przynależność etniczną, pochodzenie narodowe lub obywatelstwo. Można to zauważyć w procesach, postawach, zachowaniach mających znamiona dyskryminacji a wynikających z uprzedzeń, braku wiedzy i refleksji oraz z negatywnych stereotypów wobec pewnej mniejszości rasowej/ etnicznej/ narodowej/ kulturowej

Cardiff County Council. *School service. Guidelines and Procedures for dealing with and responding to racist incidents in schools*

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Nierówność - edukacja

- Stereotypowa zawartość podręczników i programów edukacyjnych i tzw. ukryty program nauczania
- Segregacja w edukacji – wybory edukacyjne dziewcząt i chłopców dyktowane *chęcią wypełniania stereotypowych ról i oczekiwań*
- Stereotypowe postawy nauczycieli/ek – mała wiedza *o przeciwdziałaniu dyskryminacji ze względu na płeć i możliwościach prowadzenia działań dążących do równości*
- Feminizacja i dewaluacja zawodu nauczyciela
- „Szkłany sufit” w edukacji – im wyższy szczebel edukacji, tym mniej kobiet

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

EDUKACJA - problemy z punktu widzenia równości płci (wg POKL):

- Stereotypowy przekaz dotyczący dziewczynek /chłopców w programach nauczania (wzmacnianie tradycyjnych ról płci, wzmacnianie mitów na temat zdolności, możliwości, zainteresowań, predyspozycji dziewczynek /chłopców)
- Obecność stereotypów płci w doradztwie zawodowym skierowanym do dziewczynek i chłopców
- Niski odsetek dziewcząt i kobiet w kształceniu z zakresu technologii informacyjno - komunikacyjnych, na kierunkach ścisłych, związanych z naukami przyrodniczymi i matematycznymi

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

EDUKACJA - problemy z punktu widzenia równości płci (wg POKL):

- Brak rozwiązań edukacyjnych skierowanych do chłopców i dziewcząt związanych z zapobieganiem przemocy i obroną przed przemocą
- Znikoma obecność w programach nauczania tematów związanych z równością, emancypacją, prawami człowieka, w tym prawami kobiet, przeciwdziałaniem dyskryminacji
- Brak odzwierciedlenia w programach nauczania rzeczywistego zróżnicowania społecznego (ze względu na niepełnosprawność, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientacje seksualną, model rodziny itp.)
- Brak danych dotyczących uczestnictwa chłopców i dziewcząt w zajęciach wyrównawczych i zajęciach dodatkowych

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Nierówność - edukacja

Im wyższy stopień naukowy tym większe różnice w liczbie promowanych kobiet i mężczyzn w poszczególnych dziedzinach nauki.

W 2007 roku 49 proc. osób, które uzyskały stopień doktora stanowiły kobiety. Wśród uczonych ze stopniem doktora habilitowanego było ich 32 proc., a z tytułem profesora już tylko 26 proc.

Wśród 193 członków rzeczywistych Polskiej Akademii Nauk jest jedynie 6 kobiet. Kobiety są szefami jedynie siedmiu z 76 instytutów naukowych. 93 proc. kadry kierowniczej polskich instytutów naukowych stanowią mężczyźni.

Wśród kobiet najczęstszym powodem nieubiegania się o stypendium naukowe są powody rodzinne. Na taką przyczynę wskazało 37 proc. ankietowanych kobiet - naukowców.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Jak kategoria płci wpływa na proces nauczania

- kobiety są uznawane za dominujące wtedy, gdy zajmują ok. 30% czasu lub przestrzeni
- osoba prowadząca mówi około 2/3 czasu podczas całych zajęć, chłopcy - 2/3 z pozostałego czasu, dla dziewczyn pozostaje już tylko 1/9
- ten sam tekst jest interpretowany odmiennie w zależności od płci autorki/a. Kiedy czytający tekst myślą, że został napisany przez mężczyznę, odbierają go lepiej niż wtedy gdy zasugeruje się im, że autorka jest kobietą.
- Efekt Pigmaliona i efekt Golema

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

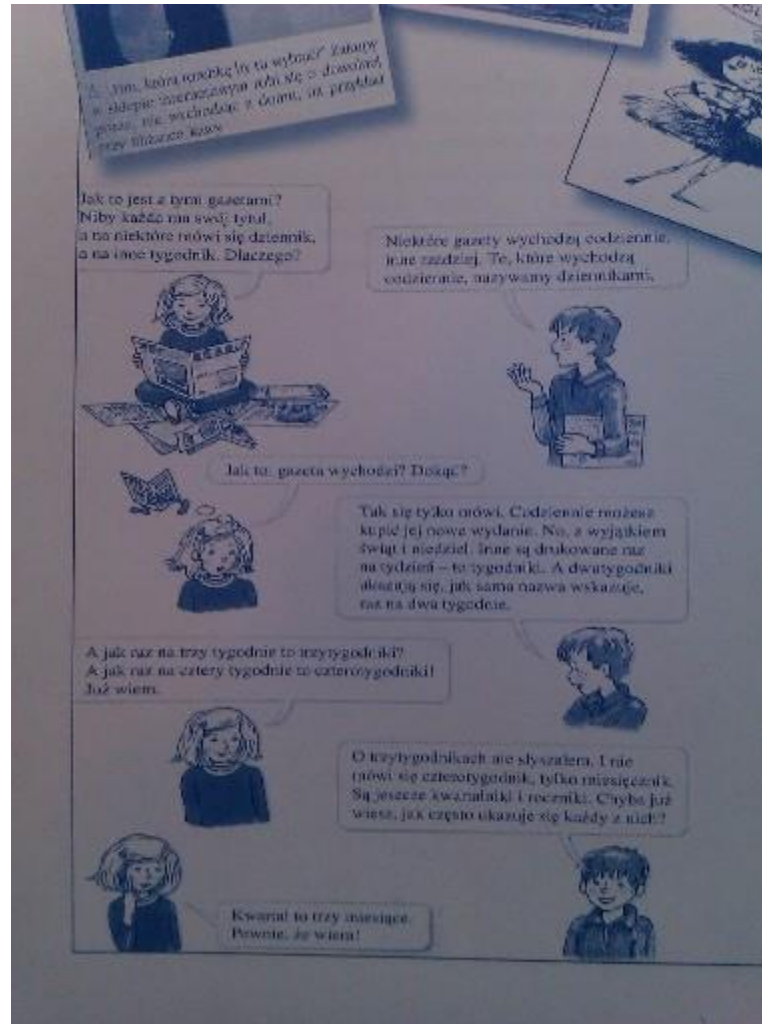
Stereotypy i dyskryminacja w edukacji - podręczniki

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Przemoc i płeć - Dane MSW i Policji

Mężczyźni	Kobiety
„Ofiary” przemocy	
6%	60%
Sprawcy przemocy	
96%	3%

Chłopcy (do 16 r.ż.)	Dziewczęta (do 16 r.ż.)
Sprawcy przemocy	
87%	13%%

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Przemoc wobec dziewcząt i kobiet

- co trzecia kobieta na świecie zostaje pobita, zmuszona do uprawiania seksu lub pada ofiarą innych naruszeń praw człowieka
- 95% sprawców przemocy domowej to mężczyźni
- około 90% ofiar to łącznie kobiety i dzieci
- 70% zamordowanych na świecie kobiet to ofiary swoich partnerów, czyli osób najbliższych

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Przemoc wobec dziewcząt i młodych kobiet

- dziewczęta między 15-19 rokiem życia stanowią 50% ofiar przemocy seksualnej w skali światowej
 - dziewczęta i młode kobiety pomiędzy 16 a 24 rokiem życia stanowią najbardziej narażoną na przemoc grupę kobiet
 - co trzecia nastolatka doświadcza przemocy seksualnej na randkach i w związkach z rówieśnikami
 - nastolatki które doświadczają przemocy często podejmują zachowania seksualne wysokiego ryzyka, próby samobójcze, uzależniają się od środków odurzających, mają zaburzenia odżywiania się (95% chorych to dziewczęta)
- (cited in: State-by-State Teen Dating Violence Report Card 2008)

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Przemoc rówieśnicza

motywowana uprzedzeniami ze względu na płeć/gender

Występuje kiedy płeć/gender są powodem wykluczania, wyśmiewania, gróźb, poniżania lub innego rodzaju krzywdzenia fizycznego lub psychicznego.

Nie musi być wyrażana wprost – seksistowski język i kawały w szkole tworzą klimat, który poniża i emocjonalnie rani młode osoby.

- przezywanie, rozgłaszanie złośliwych plotek,
- opowiadanie seksistowskich dowcipów, czyli dowcipów, w których głównym elementem humorystycznym są stereotypowy mężczyzna lub „blondynka”,
- stosowanie gróźb („pokażę ci, babo!”),
- fizyczna lub seksualna napaść,
- odmówienie dostępu do jakichś aktywności lub regularne wykluczanie z powodu płci

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Przemoc i gender

Gwałt na randce

14% krakowskich gimnazjalistów i gimnazjalistek doświadczyło przemocy seksualnej

- 68% przemoc lub wykorzystanie polegały na tzw. komentarzach seksualnych
- 36% ofiar wskazało na obnażanie
- 16% - dotykane miejsc intymnych
- 15% - stosunek seksualny
- 4% - na udział w pornografii

Zdecydowaną większość ofiar stanowiły dziewczęta.

Badania Instytutu Socjologii UJ z inicjatywy Fundacji Rozwoju Społecznego DEMOS oraz krakowskiego samorządu, 2008

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Nierówność – rynek pracy

- **Segregacja pozioma**
- **Segregacja pionowa – „szklane zjawiska”**
- **Różnice w wynagrodzeniach – ok. 20 proc. na tym samym stanowisku**
- **Nieodpłatna praca kobiet**
- **Niski udział mężczyzn w wypełnianiu obowiązków rodzinnych**
- **Trudności w godzeniu życia zawodowego z rodzinnym**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

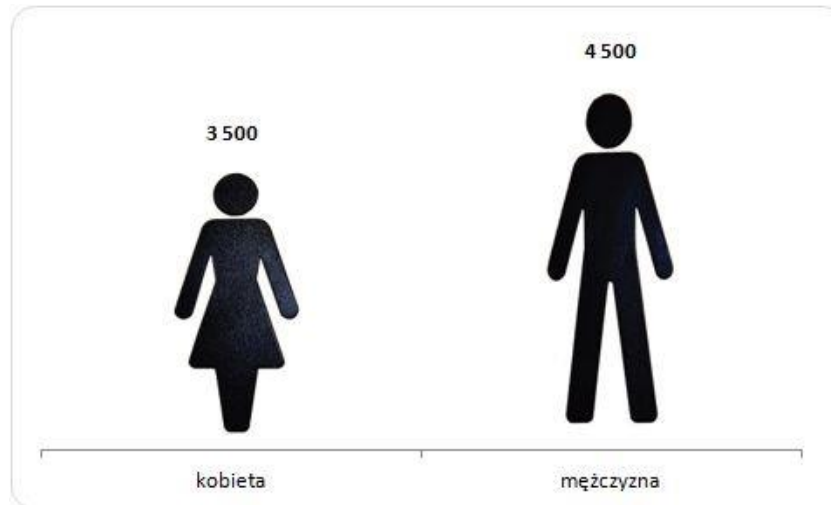
Przejawy nierówności ze względu na płeć - statystyki

1. Różnice w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn

K: mediana 3500 zł (brutto)

M: mediana 4500 zł (brutto)

Różnica: ok. 22% na niekorzyść kobiet

[Źródło: Ogólnopolskie Badanie Wynagrodzeń (OBW) przeprowadzone przez Sedlak & Sedlak w 2012 roku]

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Przejawy nierówności ze względu na płeć - statystyki

2. Wskaźniki zatrudnienia kobiet i mężczyzn w Polsce

[Źródło : GUS, Kobiety i mężczyźni na rynku pracy, 2012]

K: 43,4 %

M: 58, %

3. Reprezentacja kobiet i mężczyzn w ciałach decyzyjnych:

Sejm (bieżąca kadencja):

K: 23 %

M: 77%

Parlament europejski:

K: 30 %

M: 70%

Rady nadzorcze spółek publicznych:

K: 16 %

M: 84%

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Nierówność – ubóstwo

- **Feminizacja biedy**
- **Różnica statusu materialnego w wyniku rozwodu: obniżenie – K, podwyższenie – M**
- **Samotne rodzicielstwo: 18 proc. rodzin niepełnych, w tym samotne matki – 95 proc.**
- **Mała dostępność opieki przedszkolnej**
- **Praca mężczyzn w szarej strefie**
- **Bezdomność wśród mężczyzn**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Nierówność - zdrowie

- Zróżnicowana długość życia kobiet i mężczyzn
- Natężenie zgonów M w wieku 35-54 lata; choroby układu krążenia – współczynnik zgonów ze względu na wiek jest o 58% wyższy wśród M
- Pięciokrotnie wyższy wskaźnik samobójstw mężczyzn w grupach: 15–20 lat oraz po 60 roku życia
- Znaczące różnice w kulturze dbania o zdrowie pomiędzy K i M – na niekorzyść M
- Zaburzenia odżywiania. Co najmniej 1 na 20 polskich gimnazjalistek i licealistek cierpi na zaburzenia odżywiania. 50% nastolatek chce się odchudzać, a co piąta jest na diecie. Do szpitala trafią już nawet 12-latki
- Brak profilaktyki zdrowotnej uwzględniającej specyfikę płci kulturowej

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Cele działań i polityki równościowej

1. **Równy stopień niezależności ekonomicznej kobiet i mężczyzn**
2. **Godzenie życia prywatnego i zawodowego**
3. **Równe uczestnictwo w podejmowaniu decyzji**
4. **Eliminowanie stereotypów związanych z płcią**
5. **Eliminowanie przemocy ze względu na płeć**
6. **Propagowanie równości płci w stosunkach zewnętrznych oraz polityce rozwojowej**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

STEREOTYPY UPRZEDZENIA DYSKRYMINACJA

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Stereotypy:

- ✓ **Rozpowszechnione** w danej grupie opinie lub przekonania o innej grupie społecznej lub kulturowej,
- ✓ **Generalizują, uogólniają**, a więc pokazują rzeczywistość w uproszczony, niezgodny z prawdą sposób (np. „wszyscy Polacy to złodzieje”),
- ✓ **Są trwałe**, sztywne, trudne do zmiany,
- ✓ **Są nabywane** (np. w procesie wychowania i edukacji). Oznacza to także, że możemy się ich pozbyć.

Funkcje stereotypów:

stereotypy ułatwiają „**kategoryzowanie**” rzeczywistości. Posługiwanie się stereotypami oszczędza nam wysiłku poznawczego, który musielibyśmy podjąć, aby zweryfikować, czy dana opinia jest prawdziwa.

Stereotypy są najczęściej wynikiem **braku rzetelnej wiedzy** na dany temat. Mogą, choć nie muszą, być podstawą **uprzedzeń**.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Uprzedzenie

Stereotyp + emocje → Uprzedzenie

Uprzedzenie:

tendencyjne i sztywne postrzeganie danej grupy albo osoby, ze względu na jej rzeczywistą albo domniemaną przynależność do określonej grupy.

Uprzedzenie wiąże się z **negatywnym nastawieniem** (dezaprobatą, obrzydzeniem, pogardą) oraz silnymi emocjami, np. lękiem, gniewem, nienawiścią.

Uprzedzenia mogą, choć nie muszą, prowadzić do **dyskryminacji**.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Dyskryminacja

Stereotyp + Uprzedzenie → Dyskryminacja

Dyskryminacja:

nierówne traktowanie, którego doświadczają konkretne osoby lub grupy ze względu na swoją płeć, kolor skóry, pochodzenie narodowe i/lub etniczne, religię lub światopogląd (a także wyznanie lub bezwyznaniowość), stopień sprawności fizycznej, stan zdrowia (fizycznego i psychicznego), wiek, orientację seksualną, status społeczny i ekonomiczny.

Dyskryminacja oznacza jakiekolwiek zróżnicowanie, wykluczenie lub ograniczenie ze względu na wymienioną cechę lub cechy, których wynikiem jest utrudnienie lub uniemożliwienie korzystania na równi z innymi z praw, wolności i różnych dóbr.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

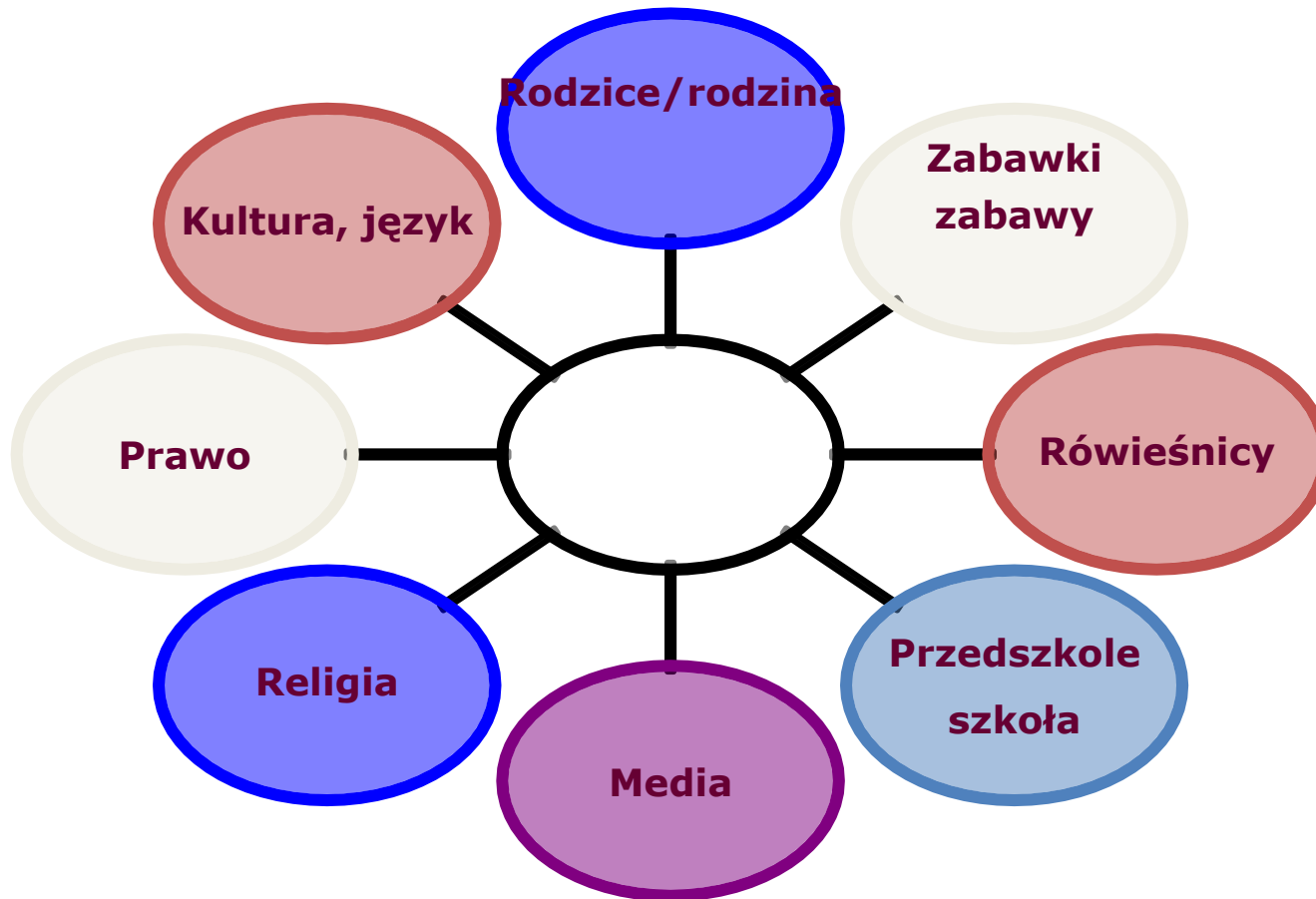

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Źródła stereotypów i uprzedzeń

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Poziomy funkcjonowania SUD

- Na poziomie osobistym - **odzwierciedlone w prywatnym stosunku do innych i wartościach opartych na przekonaniu o wyższości, większej inteligencji, uniwersalności i innych cechach (przymiotach) jednej "rasy" i niższości innych "ras", mężczyzn w stosunku do kobiet (lub odwrotnie), osób heteroseksualnych (jako "normalnych") w stosunku do homoseksualnych (jako "nienormalnych").**
- Na poziomie interpersonalnym - **odzwierciedlone w zachowaniach w stosunku do innych, podyktowane przekonaniem o wyższości własnej "rasy", płci, grupy wiekowej, orientacji seksualnej i in..**
- Na poziomie instytucjonalnym - **odzwierciedlone w prawach, zwyczajach, tradycjach i praktykach, które systematycznie prowadzą do nierówności i dyskryminacji rasowej, dyskryminacji ze względu na płeć, przekonania, wiek, orientację seksualną, religię - w społeczeństwie, organizacjach i instytucjach.**
- Na poziomie kulturowym - **odzwierciedlone w wartościach i normach społecznych promujących własne praktyki kulturowe jako normę i standard oceny, a spychające odmienne praktyki kulturowe do roli podrzędnych.**

•

są ze sobą powiązane; mogą mieć formę otwartą i ukrytą

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

ZAGROŻENIE STEREOTYPEM

Sytuacja, w której negatywne oczekiwania dotyczące zdolności i możliwości (wynikające ze stereotypowych wyobrażeń na temat zdolności danej grupy w konkretnej dziedzinie) wywołują u osoby napiętnowanej obawę, że może wypaść słabo i potwierdzić niekorzystny stereotyp.

Ów niepokój prowadzi często, paradoksalnie, do pogorszenia wyników i potwierdzenia słuszności stereotypu.

"Zagrożenie stereotypem oraz niekorzystne skutki stereotypizacji, uprzedzeń i dyskryminacji mogą zatem wywierać destrukcyjny wpływ na poziom wykonywania zadań, możliwości i pojęcie Ja członków/członkiń grup, które są obiektem negatywnych stereotypów"

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Stereotypy płci

- Uproszczone opisy „męskiego mężczyzny” i „kobiecej kobiety”, podzielane przez ogół społeczeństwa, przypisujące wszystkim mężczyznom i wszystkim kobietom określone cechy.
- Uogólnione przekonania dotyczące tego, jakie są kobiety i mężczyźni.
- *„Kobiety mają tendencje do...”, „mężczyźni są bardziej ...”, „większość kobiet powinna...”, „jak na mężczyznę ...”, „kobieta lubią, gdy...” ...*

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Stereotypy płci

KOBIETY

Wrażliwe
Uzuciowe
Subtelne
Ciepłe
Troskliwe
Mają trudność w
podejmowaniu decyzji
Uległe
Poświęcające się
Uczynne
Opiekuńcze

MĘŻCZYŹNI

Agresywni
Niezależni
Mało emocjonalni
Stanowczy
Pewni siebie
Silni
Dominujący
Bezpośredni
Aktywni
Zaniedbani
Głośni

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Płeć biologiczna a płeć kulturowa

Płeć biologiczna (sex)

dotyczy cech biologicznych, którymi różnią się kobiety i mężczyźni (hormony, chromosomy, anatomia – narządy rozrodcze, budowa ciała, owłosienie), które są uniwersalne i naturalnie niezmiennie. Cechy takie dzieli się na tzw. pierwszo-, drugo- oraz trzeciorzędowe cechy płciowe. Pierwszorzędowe cechy płciowe to występowanie wewnętrznych narządów płciowych - jajników lub jąder. Cechy drugorzędowe to obecność charakterystycznych dla określonej płci narządów zewnętrznych. Natomiast takie cechy jak: męskie lub żeńskie proporcje ciała, barwa głosu, typ owłosienia - stanowią cechy trzeciorzędowe.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Płeć biologiczna a płeć kulturowa

Płeć kulturowa (gender)

odnosi się do cech, atrybutów, ról społecznych nadawanych i przypisywanych kobietom i mężczyznom oraz do relacji między płciami kształtowanych przez społeczeństwo. Płeć kulturowa definiuje to, co jest dozwolone, oczekiwane i doceniane w odniesieniu do kobiet i mężczyzn w danej sytuacji.

Dotyczy **cech nabytych**

Zmienia się **w czasie, w historii**

Zmienia się **w przestrzeni geograficznej i kulturowej**

Jest **konstruowana i podzielana społecznie**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Płeć biologiczna a płeć kulturowa

- ✓ Różnice biologiczne
(kształtowane przez biologię)
- ✓ Różnice trudno zmienić
ponieważ rodzimy się z reguły
dziewczynkami lub chłopcami
- ✓ Poprzez całą historię
ludzkości, we wszystkich
kulturach, różnice biologiczne
istnieją, są uniwersalne

- ✓ Różnice społeczne
(kształtowane przez ludzi)
- ✓ Różnice dotyczące płci
kulturowej ulegają zmianie
ponieważ tworzy je
społeczeństwo
- ✓ W różnych kulturach, w
różnych czasach, płeć
kulturowa jest inna i ulega
zmianom

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Płeć kulturowa czy płeć biologiczna?

- Kobiety rodzą dzieci
- Mężczyźni przechodzą mutację
- Kobiety wychowują dzieci
- Mężczyźni są „żywicielami rodziny”
- Kobiety częściej zajmują się domem
- Mężczyźni nie okazują uczuć
- Kobiety są bardziej narażone na zakażenie HIV
- Mężczyźni żyją krócej

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

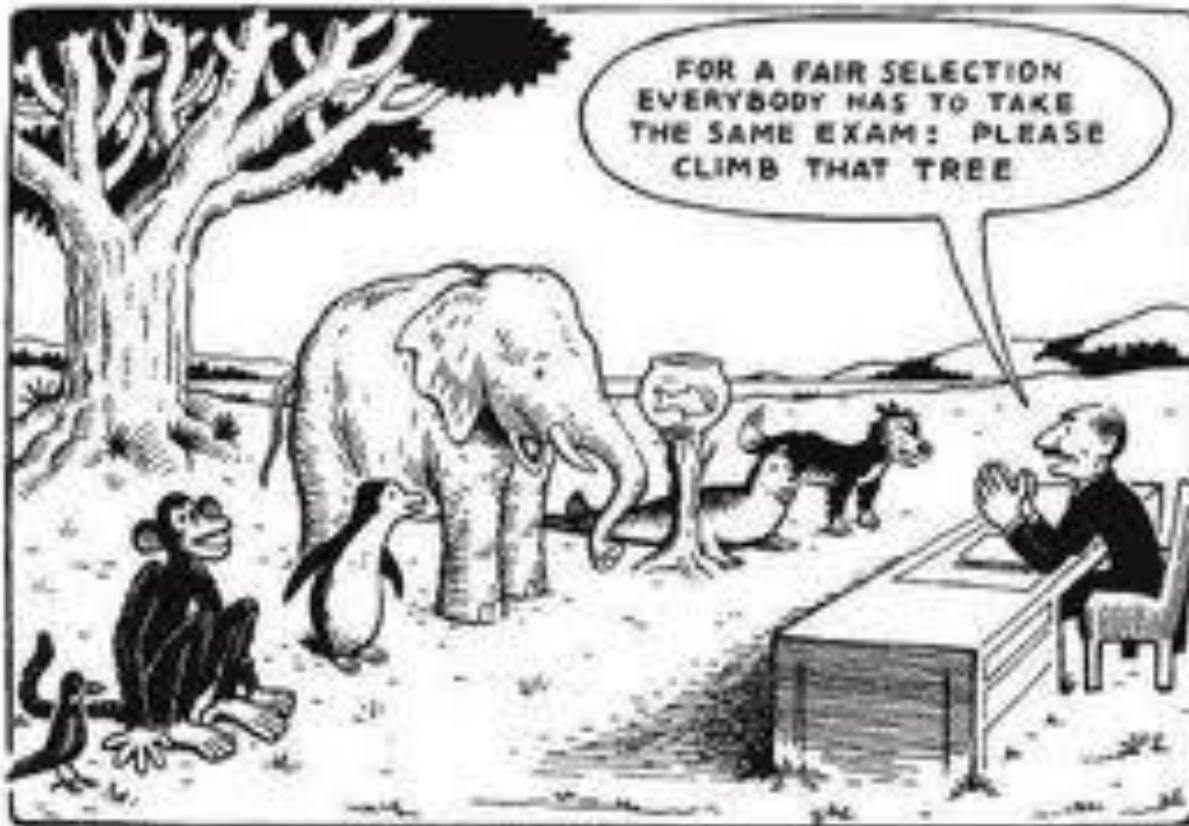

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Równo nie oznacza tak samo

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Równe traktowanie w edukacji

Równe traktowanie

≠

traktowanie wszystkich identycznie

Równe traktowanie bez względu na płeć w edukacji ma na celu zapewnienie chłopcom i dziewczętom możliwości wyboru drogi życiowej bez żadnych ograniczeń, przejawiających się w stereotypowym postrzeganiu płci, przypisywaniu im określonych ról społecznych oraz funkcjonujących i powiązanych z tą perspektywą uprzedzeń.

De facto oznacza to m.in. zapewnienie możliwości korzystania z praw i wolności zapisanych w Konwencji Praw Człowieka w równym stopniu.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Obszary interwencji

- **Zapobieganie** – budowanie świadomości i wiedzy, wzmacnianie umiejętności krytycznego myślenia, wzmacnianie wartości: równość, sprawiedliwość, solidarność, odwaga cywilna
- **Reagowanie** – na przypadki stereotypowego traktowania, motywowane uprzedzeniami wypowiedzi, teksty, rysunki itd.
- **Działania wyrównawcze** -
Wzmacnianie/empowerment – kobiety ważne dla nauk przyrodniczych, konkursy wspierające badania kobiet itd

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Działania wyrównawcze

Działanie takie jest kluczowe w przypadku przełamania segregacji ze względu na płeć na kierunkach wyższych. Dobrym przykładem jest skuteczna akcja „Dziewczyny na politechniki” (www.dziewczynynapolitechniki.pl), która doprowadziło do zwiększenia liczby dziewczyn starających się o indeks na politechnikach, co przełożyło się na wyższy udział kobiet wśród przyjętych na studia. W analogiczny sposób można zachęcać mężczyzn do studiowania np. na kierunkach pedagogicznych.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

REKOMENDACJE - na czym może polegać wdrażania perspektywy równości płci w pracy nauczycielki / nauczyciela, pedagoga/pedagożki?

- ❖ Zachęcaj dziewczęta i chłopców do aktywności na różnych polach, wzmacniaj słusność takiej aktywności (zwłaszcza poza stereotypem).
- ❖ Prowadź zajęcia o tematyce równości płci w różnych obszarach życia, korzystaj z dostępnych w Internecie scenariuszy, przykładów dobrych praktyk
- ❖ Kieruj się kryterium obecności tematyki gender / tematyki antydyskryminacyjnej w wyborze podręcznika i opracowywaniu programu
- ❖ Analizując treści przedmiotowe, wyszukuj przykłady kobiet aktywnych w danej dziedzinie, a jeśli to niemożliwe, rozmawiaj z uczennicami/uczniami, jakie są przyczyny nieobecności kobiet.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

REKOMENDACJE - na czym może polegać wdrażania perspektywy równości płci w pracy nauczycielki / nauczyciela, pedagoga/pedagożki?

- ❖ Dokonaj korekty używanych podręczników – samodzielnie albo w zespole przedmiotowym (przebudowa ćwiczeń, by nie utrwały stereotypów, komentarze do stereotypowych treści, uzupełnianie, zachęcanie uczennic i uczniów do samodzielnych poszukiwań).
- ❖ Jeśli to konieczne, stosuj „mechaniczne” sposoby włączania dziewcząt, np. włączaj dziewczęta i chłopców do atrakcyjnych przedsięwzięć pozalekcyjnych, nawet, jeśli zgłosiły się do tego tylko osoby jednej płci.
- ❖ Buduj zespoły do pracy w grupach / doświadczeń w taki sposób, żeby aktywność uczennic/uczniów jednej płci nie tłumiła aktywności drugiej (w zależności od sytuacji warto rozważyć, czy mogą to być zespoły jednopłciowe np. doświadczenia z chemii czy fizyki - częściej chłopcy obsługują instrumenty, dziewczęta przyglądają się).
- ❖ Organizując życie klasy czy dodatkowe zadania zachęcaj do łamania stereotypowych ról (np. dziewczynki, przeniesienie ławki, chłopcy – posprzątanie klasy)
- ❖ Pamiętaj o używaniu języka wrażliwego na płeć, unikać męskoosobowej narracji, zwrotów typu „porozmawiaj z kolegą”, „wszyscy uczniowie oddają kartkówki”.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

REKOMENDACJE - na czym może polegać wdrażania perspektywy równości płci w pracy nauczycielki / nauczyciela, pedagoga/pedagożki?

- ❖ Powstrzymuj się od „mądrości ludowych” wzmacniających stereotypy płci, np. „Zachowaj się jak prawdziwy mężczyzna”, „Dziewczynom nie wypada krzyczeć”, „Nie płacz, nie jesteś baba”.
- ❖ Powstrzymuj się od antagonizowania płci, poprzez takiej sformułowania i pomysły , jak np. „za karę siądziesz z koleżanką”.
- ❖ Przykładaj podobną wagę do wypowiedzi dziewcząt i chłopców w toku lekcji.
- ❖ Przeanalizuj, ile czasu poświęcasz uczennicom i uczniom, poproś kolegę / koleżankę o obserwację prowadzonych przez Ciebie lekcji, również pod kątem płci, korzystaj z metod *mentoringu* czy *coachingu*.
- ❖ Reaguj na zachowania napastliwe seksualnie, np. strzelanie gumkami biustonoszy czy ściąganie spodni. Nie dawaj przyzwolenia na taką „zabawę”!
- ❖ Włączaj ojców w życie szkoły!
- ❖ Szukaj możliwości dokształcania się w obszarze równości w procesie edukacji, twórz własne scenariusze i inne pomoce dydaktyczne.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

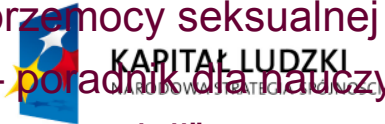
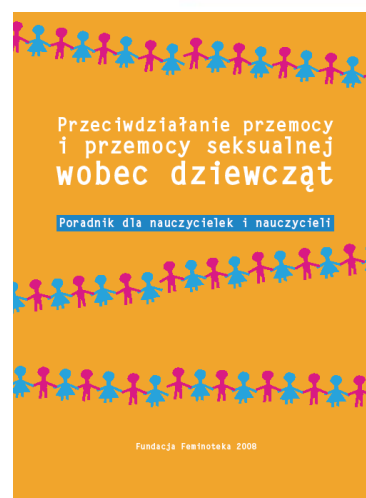

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

- Przykłady programów edukacyjnych:
 - ❖ „Nikt nie rodzi się z uprzedzeniami” – m.in. strona www.bezuprzedzen.org
 - ❖ „Delikatnie nas zabijają. Obrazy kobiet w reklamach”
 - ❖ „Maska twardziela. Przemoc, media i kryzys męskości”
 - ❖ „Mężczyźni na rzecz zmiany”
 - ❖ Warsztaty WenDo – asertywności, budowania pewności siebie i samoobrony” dla dziewcząt i kobiet i warsztaty dla chłopców
 - ❖ „Kalendarium Praw Człowieka – edukacja i działanie”
 - ❖ Przemoc seksualna w relacjach rówieśniczych – „Głupia zabawa czy poważna sprawa”
 - ❖ „Przeciwdziałanie przemocy i przemocy seksualnej wobec dziewcząt – poradnik dla nauczycielek i nauczycieli”

Polecane opracowania

- Abramowicz Marta. (red.), *Wielka nieobecna – o edukacji antydyskryminacyjnej w systemie edukacji formalnej w Polsce. Raport z badań*, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, 2011,
http://www.tea.org.pl/userfiles/file/Wielka_nieobecna_raport.pdf
- Chomczyńska-Rubacha Mariola (red.), *Płeć i rodzaj w edukacji*, Wyższa szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, Łódź 2004
- Dzierzgowska Anna, Rutkowska Ewa, *Ślepa na płeć – edukacja równościowa po polsku – raport krytyczny*, Fundacja Feminoteka, Warszawa 2008
- *Edukacja antydyskryminacyjna i jej standardy jakościowe*, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, Warszawa 2011
<http://www.tea.org.pl/userfiles/file/Edukacja%20antydyskryminacyjna%20i%20jej%20standardy%20jakosciowe.pdf>
- Grudzińska Anna, Kubin Katarzyna, „Szkoła wielokulturowa – organizacja pracy i metody nauczania. Wybór tekstów”, Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, 2010
- Majewska Ewa, Rutkowska Ewa, *Równa szkoła – edukacja wolna od dyskryminacji*, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, Gliwice, bd.,
http://www.nowakrytyka.pl/IMG/pdf_gender-book-calosc-2.pdf

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Polecane opracowania

- Mazurkiewicz Grzegorz, *Kształcenie chłopców i dziewcząt. Naturalny Porządek, nierówność czy dyskryminacja?* Centrum Edukacji Obywatelskiej, Kraków 2006
- Obidniak Dorota, *Czytanki o edukacji - dyskryminacja*, Związek Nauczycielstwa Polskiego, 2011, <http://publikacje.ils.uw.edu.pl/publication/view/polski-komputery-nie-tylko-meska-sprawa/>
- Świerszcz Jan (red.), *Lekcja Równości . Postawy i potrzeby kadry szkolnej i młodzieży wobec homofobii w szkole*, Kampania Przeciwko Homofobii, Warszawa 2012, <http://www.kph.org.pl/publikacje/lekcjarownosci.pdf>
- Teutsch Agata. (red.) *Kalendarium Praw Człowieka – edukacja i działanie*, Fundacja Autonomia, Kraków 2010, <http://www.autonomia.org.pl/doc/kalendarz%20praw%20czlowieka.pdf>
- *Wołosik Anna, Edukacja do równości, czy trening uległości?*, Stowarzyszenie „W stronę dziewcząt”, Warszawa 2010, http://www.wstronedziewczat.org.pl/downloads/ania_genderfair.pdf

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Polecane linki

- www.tea.org.pl – strona Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej”
- www.rownosc.info - publikacje, filmy, dobre praktyki i regulacje prawne dotyczące działań antydyskryminacyjnych oraz szeroko rozumianej tematyki równościowej.
- www.bezuprzedzen.org – strona projektu „Nikt nie rodzi się z uprzedzeniami – edukacja antydyskryminacyjna i genderowa”
- <http://ffrs.org.pl/> - Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, materiały i badania dotyczące edukacji wielokulturowej, Fundacja opracowała cykl filmów „Narracje Migrantów”
- <http://www.lekcjarownosci.pl/> - strona projektu dotyczącego tworzenia szkoły wolna od homofobii realizowanego przez Kampanię Przeciw Homofobii
- www.autonomia.org.pl – strona Fundacji Autonomia, która prowadzi edukację antydyskryminacyjną w tym projekt „Nikt nie rodzi się z uprzedzeniami”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zadbaj, żeby Twoi uczniowie i
uczennice mieli
RÓWNIE
DOBRY START!

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Dziękuję za uwagę!

Kontakt: a.teutsch@autonomia.org.pl

www.autonomia.org.pl

www.bezupzedzen.org

502 24 67 68

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

